

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้การบริหารคุณภาพวงจรเคมีง ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารรายงานและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
 - 1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 1.2 ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ
 - 1.3 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ
 - 1.4 การเกิดจิตสำนึกและจิตสาธารณะ
 - 1.5 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ
 - 1.6 แนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะ
 - 1.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ
 - 1.8 เยาวชนกับการพัฒนาจิตสาธารณะ
2. แนวคิดการบริหารคุณภาพวงจรเคมีง
 - 2.1 หลักการของวงจรเคมีง
 - 2.2 ประโยชน์ของการบริหารคุณภาพวงจรเคมีง
 - 2.3 หลักการบริหารวงจรเคมีง
 - 2.4 การนำวงจรคุณภาพเคมีงมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียน
3. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ (Public mind) เป็นคำศัพท์ที่มีผู้ใช้คำแตกต่างกันออกไป เช่น จิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตอาสา รวมไปถึงคำที่เกี่ยวข้อง เช่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาไว้โดยมีรายละเอียด ดังนี้

โกศล มีความดี (2547, หน้า 7) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแล เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ของกลุ่ม

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2549, หน้า 84) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ไชยา ยิ้มวิไล (2550, หน้า 15) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความเป็นสาธารณะที่สื่อถึง ความรู้ความนึกคิด สติปัญญา และความรับผิดชอบต่อประชาชนที่มีต่อสังคม การเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุดด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

อมรรัตน์ เจริญชัย (2550, หน้า 36) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การประพฤติตนทั่ว ๆ ไปที่ทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความสุข รวมทั้งการแสดงความห่วงใยต่อสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2548, หน้า 7) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะ ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี

ศิริ แคนสา (2551, หน้า 16) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การมีจิตสำนึกร่วมกันในสาธารณสมบัติความรับผิดชอบต่อสังคม การเห็นประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

มนัสสา ชินูปการพงศ์ (2551, หน้า 38) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การจุดประกายเพื่อให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม ตลอดจนการให้ความเอื้ออาทรลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อสังคมเป็นสุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 220) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะของจิตใจที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยผู้มีจิตสาธารณะคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำ

ประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มี ความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

อัญชลิกา ผิวเพชร (2554, หน้า 10) ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการวิเคราะห์วิจารณ์ถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหา การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันมีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบต่อความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหาให้กับคนในสังคม รวมทั้งองค์กรในสังคม

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะของจิตใจที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ แสดงออกด้วยการกระทำ หรือพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

1.2 ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559) เป็นแผนระยะยาวภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลกเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทยโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ และแนวนโยบายในการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล โดยปลูกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2555, หน้า 4)

จากแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวทำให้ทราบว่า กระทรวงศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในด้านจิตสาธารณะด้วย ผู้วิจัยจึงศึกษาความสำคัญของจิตสาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2547, หน้า 15) กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า การพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในการทำงานนี้ นอกจากจะเกิดผลภายนอกเช่น อาจจะได้ผลตอบแทนหรือได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนระดับงานแล้ว ก็มีผลที่แน่นอนภายในตนเองไม่ว่าภายนอกตนเองจะได้รับผลตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แต่สามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง คือการที่จะมีความขำขันขานานูมากขื่น ทำอะไรได้ดีขึ้น ไม่ว่าจะมีความพอใจหรือไม่ก็ตาม แต่ทำให้รู้สึกใน

ตนเอง เมื่อทำไปแล้วก็สบายใจอืมใจ ถ้ารู้สึกว่าการทำอะไรแล้ว เราทำได้ดีขึ้น นี่คือการพัฒนาตนเอง ขอให้เรามีความภูมิใจ สบายใจในตัวได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน เช่น เราทำงานเกี่ยวกับงานรับอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวมของสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2551, หน้า 7) กล่าวถึง ความสำคัญของจิตสาธาณะว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน บุคคลต้องการความช่วยเหลืออยู่มาก การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เรื่องจิตอาสาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงร่วมกันพิจารณาว่า ตนสามารถจะเป็นคนหนึ่งที่มีจิตอาสาเพิ่มขึ้นในสังคมหรือไม่จิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดองค์กร หรือเครือข่ายอาสาขึ้นมา เพื่อกระตุ้นจิตอาสาให้เพิ่มขึ้นในสังคมไทยเครือข่ายจิตอาสาเป็นองค์กรที่ดำเนินการโดยตามปกติแล้วการทำงานในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการทำงานที่เสี่ยงต่อชีวิตหรือการทำงาน เพราะถือว่าทำงานด้วยจิตอาสาลงไปทำ แต่เนื้อหาในการทำงานลักษณะนี้ กล่าวคือทำงานมีความมุ่งหมายต่องานในตัว มีคุณค่า และเป็นสิ่งที่ประ โยชน์ แต่ผู้ทำงานจะเข้าใจความมุ่งหมาย และเห็นประโยชน์แค่ไหน ถ้ามองเห็นประโยชน์แล้วมีแรงกระตุ้นคือศรัทธาวิริยะ ขันติ สติ ปัญญา นี่ก็องค์ประกอบของนักจิตอาสาอันเป็นแรงกระตุ้นในการทำงานของนักจิตอาสา จำเป็นต้องมีและสร้างให้เกิดขึ้นแรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงานของจิตอาสา ต้องประกอบด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ ศรัทธาคือการที่มีความเชื่อ ความมั่นใจ เห็นคุณค่า เป็นประโยชน์ของงานนั้น ศรัทธาเป็นสิ่งสำคัญเป็นหลักที่อยู่ในใจเรา เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานที่เป็นเรื่องทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็น ประโยชน์ที่แท้จริง เพราะฉะนั้น งานไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่ปรากฏมองเห็นกันภายนอกเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักในทางจิตใจเป็นฐานอยู่ด้วยก็คือ ความศรัทธา ถ้าเราจะทำงานให้มีความสุขก็ต้องมีศรัทธาในงานด้วย บุคคลที่เคยมีประสบการณ์เรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง จะรู้สึกถึงความอืมใจ มีความสุขที่ได้จากการให้ และมีพลังมากขึ้นที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกมากมาย และนี่คือการทำบุญที่พระพุทธศาสนาสรรเสริญ

กฤษณพงษ์ รัชยาภักดี (2554, หน้า 13) กล่าวถึง ความสำคัญของจิตสาธาณะว่า การมีจิตสาธาณะ ถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกสาธาณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ปัญหาที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธาณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน การที่คนในสังคมขาดจิตสาธาณะนั้น ส่งผลต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อชุมชน ระดับประเทศและระดับโลก ดังนี้

1. ผลกระทบต่อบุคคลทำให้เกิดปัญหา คือ 1) สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง และ 2) สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

2. ผลกระทบระดับครอบครัวทำให้เกิดปัญหา คือ 1) ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง และ 2) การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

3. ผลกระทบระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหา คือ 1) การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร 2) ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น 3) การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว 4) องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

4. ผลกระทบระดับระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ 1) ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง 2) อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง 3) ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

5. ผลกระทบระดับชาติ ถ้านักคิดในชาติขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดปัญหา คือ 1) วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม 2) ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ ก็จะไม่ได้ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน 3) เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์ กลุ่มของตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

6. ผลกระทบระดับโลกถ้านักคิดขาดจิตสาธารณะ จะทำให้เกิดการเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหา คือ 1) เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา 2) เกิดการก่อกวนแก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน และ 3) เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่นมองชนชาติอื่น ๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

ในขณะที่ วิมลวรรณ คำภาบุตร (2555, หน้า 9) กล่าวว่า การมีจิตสาธารณะให้ผลในทางตรงกันข้าม โดยเฉพาะเด็ก โดยจะทำให้เกิดผลดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง นับว่าเป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ รู้จักการออกกำลังกายเพื่อรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ มีความประหยัด รู้จักความพอดี ประพฤติตัวเหมาะสมละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ และมีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา สามารถพึ่งพาตนเองได้

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่น หรือสังคมเดือดร้อน ได้รับความเสียหาย เช่น มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เช่น เชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยเหลือ งานบ้าน ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ เช่น ตั้งใจเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ช่วยกันรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนหรือบุคคลอื่น เช่น ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ไม่เอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นพลเมือง เช่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม ให้ความร่วมมือต่อสังคมฐานะพลเมือง ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะมีความสำคัญต่อบุคคล และสังคมในทุกระดับ เริ่มตั้งแต่การมีจิตสาธารณะในบุคคล เป็นการพัฒนาระดับจิตใจของบุคคลทำให้มีความสุขเมื่อได้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่น ในระดับครอบครัวทำให้ครอบครัวอบอุ่นมีความสุข ในระดับองค์กรทำให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ผลกำไร หรือประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ในระดับชาติจะทำให้ประเทศชาติอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีการโกงหรือการคอร์รัปชัน และในระดับโลกก็จะไม่ก่อให้เกิดสงครามอีกต่อไป ดังนั้นจิตสาธารณะจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะ ปลุกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนา ให้เด็กมีจิตสำนึกสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปัน โอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ปัญหาที่เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

1.3 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะไว้ดังนี้

สมพงษ์ สิหะพล (2542) (อ้างถึงใน พระมหาจตุพร สุตนนท์, 2552, หน้า 31) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่า มีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมันปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานาน

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others oriented consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่งสังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสาธารณะ (Social or public consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

รักใหม่ ลุนศรี (2552, หน้า 15) ได้กล่าวถึงการมีจิตสาธารณะซึ่งเรียกอีกคำหนึ่งว่า จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคม คือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้มความเปลี่ยนแปลง พร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้คือ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม ไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม (Civic education)

3. ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive learning through action) จิตสาธารณะนั้น เป็นนามธรรมไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางนำไปเกิดจิตสาธารณะ

อัญชลิทา ผิวเพชร (2554, หน้า 13) กล่าวว่าบุคคลที่มีจิตสาธารณะว่าต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิพลเมืองต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบทางสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงแต่ทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่น และในสถาบันต่าง ๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ใ้วางใจผู้อื่น มีความอดทน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม เคารพยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย หาวิธีการอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดและหาข้อยุติ สร้างการรับรู้ร่วมกัน ตัดสินใจ และผนึกกำลังเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน และส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัว ในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษา ไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกหัดและให้ความรู้ ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่น่าสนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่นช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

สรุปได้ว่า จิตสำนึกของบุคคลนั้นมีอยู่ 3 ด้าน คือ จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น และจิตสาธารณะ ซึ่งการมีจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ 3) ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคม และ 4) การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน โดยคนที่มีจิตสาธารณะนั้นมีลักษณะ ดังนี้ 1) การทุ่มเทและอุทิศตน 2) เคารพความแตกต่าง

ระหว่างบุคคล 3) คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม และ 4) การลงมือกระทำ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้สามารถปลูกฝังในเด็กได้

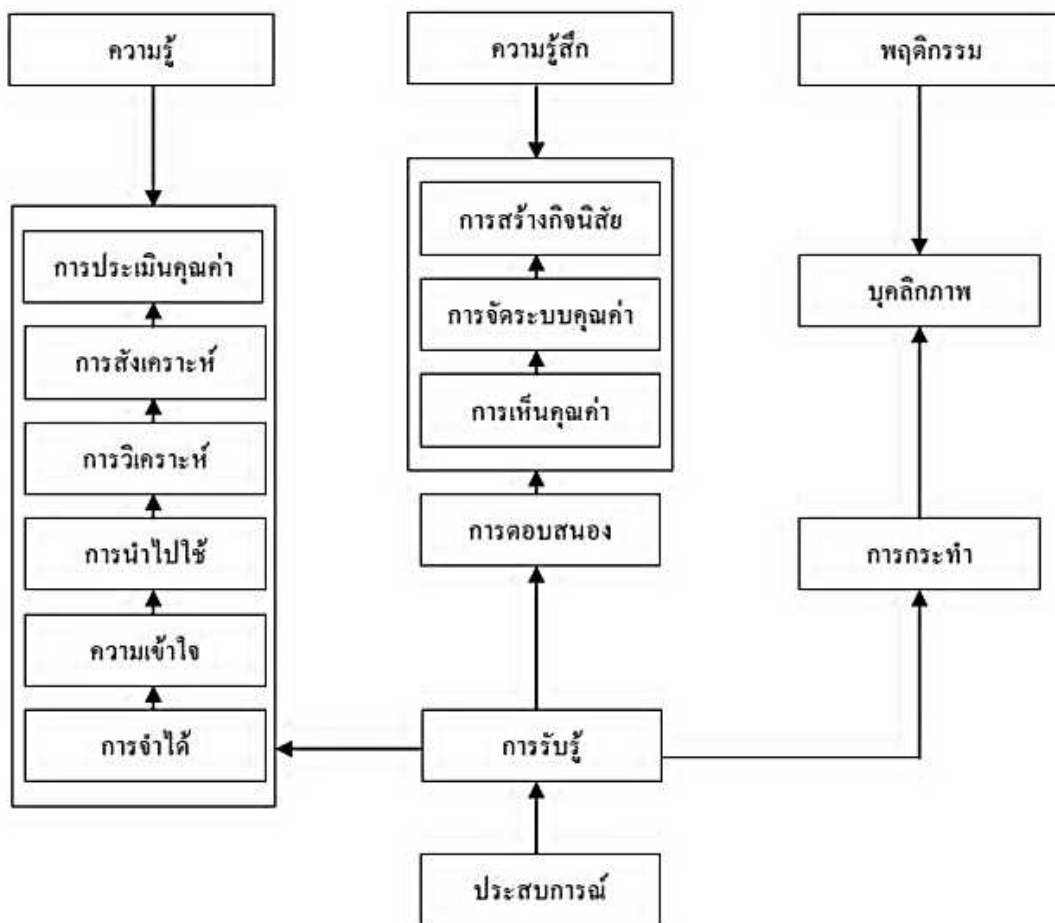
1.4 การเกิดจิตสำนึกและจิตสาธารณะ

การก่อรูปของจิตสำนึกว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง ยากที่จะกำหนด แยกแยะหรือจัดลำดับขั้นเพื่อบ่งชี้ว่าบุคคลมีความรู้สึกอยู่ที่ใดได้ชัดเจน และยังมีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน (ดวงมณี วรรณสุทธิ, 2552, หน้า 14) ดังนี้

1. คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย หมายถึง การได้รับรู้ (Cognition) หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้บุคคลรู้จักหรือระลึกถึง มีความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (Affection) อันได้แก่ ความสนใจ หรือใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิกิริยาสนองตอบการเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัย

3. คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรม (Behavior) หรือการแสดงออกที่สามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจน เรียกว่าบุคลิกภาพจิตสำนึกของบุคคลจึงเป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นหลังจากการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งเร้า การรับรู้ในส่วนนี้ได้ก่อรูปขึ้นในจิตใจของบุคคลในรูปของความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เป็นคุณลักษณะทางจิตที่ก่อรูปผ่านกระบวนการทางปัญญา เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อปรากฏการณ์ทางสังคมสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังภาพประกอบ 2

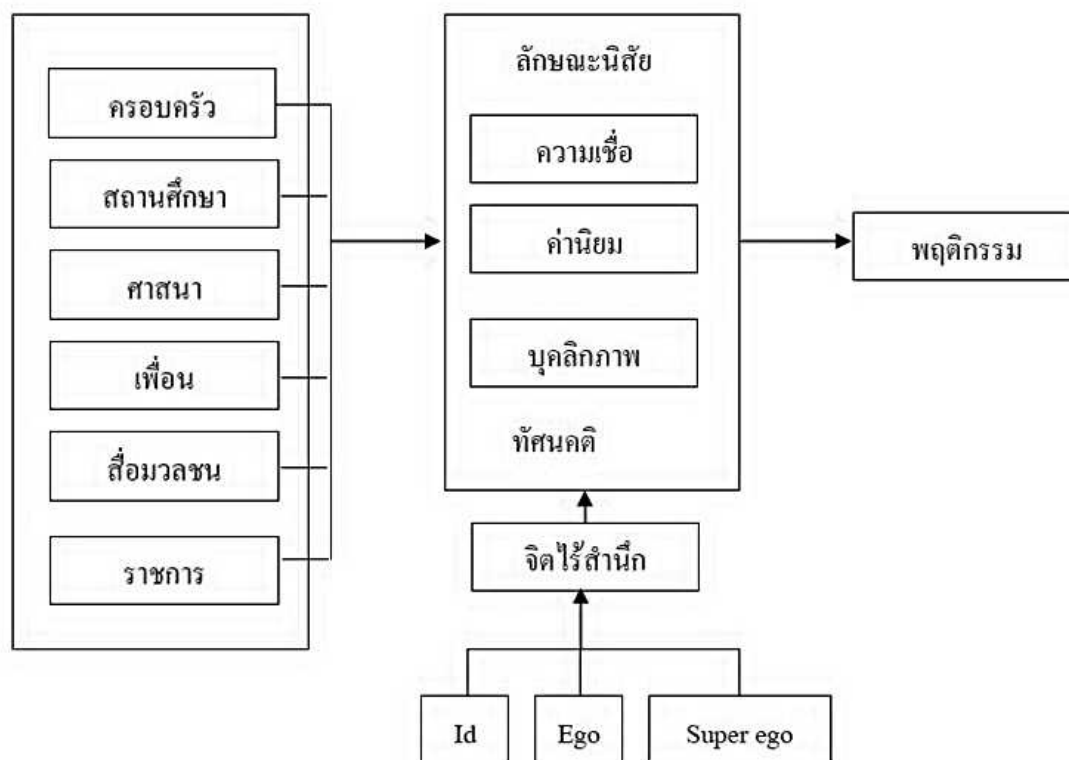

ภาพประกอบ 2 กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล

ที่มา : ดวงมณี วรรณสุทธิ, 2552, หน้า 15

การเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่บุคคลในสังคมตามกระบวนการเรียนรู้ที่แสดงไว้ข้างต้น อย่างเป็นระบบ จะทำให้ได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ (มีความรู้ ทักษะ ทักษะ) ผ่านกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งในทางสังคมศาสตร์จะเรียกกิจกรรมหรือกระบวนการดังกล่าวว่าเป็นการกล่อมเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการที่มีผลทำให้สมาชิกของสังคมเกิดการรับรู้ มีจิตสำนึกและพฤติกรรมอันที่พึงประสงค์ การกล่อมเกลาทางสังคมอาศัยระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการ มีรูปแบบที่สำคัญและต่อเนื่องกันไปทั้ง 3 ส่วน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

การกล่อมเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่บุคคล หรือสมาชิกสังคมมีการรับรู้ มีจิตสำนึก มีบุคลิกภาพ หรือมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของบุคคลในสังคม เพื่อที่จะได้ช่วยให้สังคมได้มาซึ่งสมาชิกสังคมที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และควรเป็นหน้าที่ของสถาบันหรือหน่วยงานสังคม อันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน องค์กรศาสนา กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน หน่วยราชการ ฯลฯ ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการให้สอดคล้องประสานกัน ลักษณะของสัมพันธภาพขององค์กรในกระบวนการกล่อมเกลาทางสังคม ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 การกล่อมเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมให้แก่สมาชิกสังคม

ที่มา : ดวงมณี วรรณสุทธิ, 2552, หน้า 16

ภาพประกอบ 3 แสดงถึงองค์ประกอบของกลุ่มตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกในจิตใจ และพฤติกรรมของบุคคลว่าประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ องค์กรหรือหน่วยงาน

ทางสังคมซึ่งทำหน้าที่ในการเสริมสร้างการเรียนรู้หรือกลุ่มเกลาทางสังคมให้บุคคลผ่านกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะในด้านการรับรู้และจิตใต้สำนึกขึ้นในจิตใจของบุคคลอันได้แก่ ความเชื่อและค่านิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อเนื่องถึงบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลในสังคม และนอกจากกลุ่มปัจจัยทางสังคมที่กล่าวข้างต้น ยังมีปัจจัยจิตใต้สำนึกเป็นตัวแปรแทรกซ้อนต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกและบุคลิกลักษณะของบุคคลอีกด้วย

สรุปได้ว่า การเกิดจิตสำนึก และจิตสาธารณะเป็นกระบวนการที่เกิดจากการได้รับรู้ หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม จนใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิริยาสนองตอบการเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัย จึงแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ดังนั้นกระบวนการเกิดจิตสำนึก และจิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่เรียนรู้กันได้ โดยเฉพาะเด็ก หรือเยาวชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องพัฒนาจิตสาธารณะ

1.5 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะนั้นเป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งจิตสาธารณะหรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก (กฤษณพงษ์ รักษาภักดี, 2554, หน้า 14) ดังนี้

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่างๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้บรมกลุ่มเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงาน คู่ละคร ฟังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างจิตสำนึกเหล่านั้น

การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรร บุคคล ระลึกตัวเองเป็นอย่างดีเป็นสำนึกที่

สร้างขึ้นมา ระหว่างปัจจัยภายใน และภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กัน ไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยภายนอก คือ ภาวะที่ได้รับการอบรมกล่อมเกลาและสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย เริ่มตั้งแต่ พ่อ แม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร ส่วนปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรม และการประพฤติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปได้ว่า เกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กัน ไปทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

1.6 แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะ

คำว่า “แนวทาง” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546, หน้า 599) หมายถึง ทางปฏิบัติที่วางไว้เป็นแนว ส่วนคำว่า “พัฒนา” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 779) หมายถึง การทำให้เจริญ

งานง อดิวัฒน์สิทธิ์ (2541, หน้า 62-67) ได้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งดำเนินไปเพื่อบรรลุถึงจุดหมายที่วางไว้ การพัฒนาสามารถดำเนินการได้ในด้านต่าง ๆ และจะต้องดำเนินไปตามแผน หรือขั้นตอนที่วางไว้ พร้อมกับมีการประเมินผลของการดำเนินการนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามจุดหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

การพัฒนาเป็นกระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา การพัฒนาสามารถมองได้ว่าเป็นทั้งสื่อ และจุดหมายปลายทาง ในฐานะเป็นสื่อ การพัฒนาเป็นกระบวนการ หรือเป็นหลักการปฏิบัติ ส่วนในฐานะเป็นจุดหมายปลายทาง การพัฒนาเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับ หรือเป็นอุดมการณ์ที่พึงปรารถนาซึ่งสามารถไปใช้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีตามที่มุ่งหวังไว้ได้ และขณะเดียวกัน การพัฒนาสามารถมองได้ว่าเป็นกรณีเครื่องบ่งบอกถึงผลสำเร็จแห่งความพยายามของมนุษย์ทางด้านใดด้านหนึ่ง

การพัฒนาเกิดขึ้นจากความจำเป็นที่ว่าสภาพเดิมของสิ่งที่มีอยู่นั้น ไม่เป็นที่พึงปรารถนาอีกต่อไป จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงใหม่เพื่อเป็นที่พึงปรารถนาแก่ส่วนรวมนอกจากนี้การพัฒนาจากสมมติฐานที่ว่าสภาพของสิ่งที่เป็นอยู่ได้เปลี่ยนแปลงหันเหไปจากระเบียบเดิม ทำให้เกิดปัญหาและมีผลกระทบต่อส่วนรวม ดังนั้นจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ดีขึ้นเหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิมเพื่อไม่ให้มีผลกระทบในเชิงลบ ต่อส่วนรวมอีกต่อไป

การพัฒนาจริยธรรม (Ethical development) คือ กระบวนการในการปลูกฝังให้เกิดความเจริญงอกงามทางจริยธรรมแก่บุคคล ใ้บุคคลมีความประพฤติและการปฏิบัติสอดคล้องกับระเบียบแบบแผน และบรรทัดฐาน ที่สังคมบัญญัติไว้ และให้สอดคล้องกับหลักศีลธรรมอันดีงามทางศาสนา แนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาจิตใจ (Spiritual development) ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างจิตสำนึก (Consciousness) ที่ดี จิตสำนึกที่รับผิดชอบและรู้จักแยกแยะสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำออกจากกัน ได้ด้วยตัวเองให้เกิดขึ้นอย่างถาวรในจิตใจของบุคคล

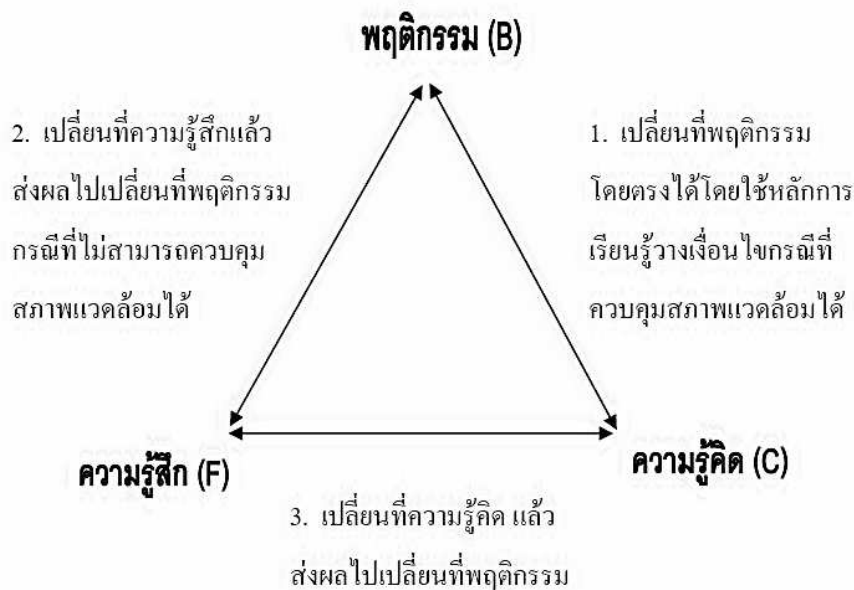
สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนา หมายถึง กระบวนการวิธีทางปฏิบัติ ที่วางไว้เป็นแนวในการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามที่ทำให้มีความเจริญรุ่งเรือง และบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

มีนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน ได้พยายามหาวิธีการที่หลากหลายเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็ก และเยาวชน โดยวิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งการพัฒนาพฤติกรรมนั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี ตามความเชื่อพื้นฐานของแต่ละแนวคิด การนำหลักการแห่งพฤติกรรม (Behavior principles) มาอธิบายพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้ ซึ่ง คาลิช (อ้างถึงใน กฤษณพงษ์ รักษาภักดี, 2554, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของหลักการแห่งพฤติกรรมไว้ว่า เป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไข และแนวคิดทางจิตวิทยาต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เข้ามาประยุกต์ใช้ได้ ในการนำแนวคิดของการใช้หลักการแห่งพฤติกรรม มาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นสามารถพิจารณาได้ 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 กรณีที่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ ผู้ทำหน้าที่พัฒนา สามารถพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้โดยตรง โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขจัดการกับพฤติกรรมโดยตรง ด้วยการคุมสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้ได้

กรณีที่ 2 กรณีที่ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ จึงไม่สามารถที่จะเปลี่ยนหรือพัฒนาที่พฤติกรรมโดยตรงได้ จึงต้องจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้สึก (Feeling) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนได้ หรือจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้คิด (Cognitive) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ เป็นเพราะตามหลักการแห่งพฤติกรรมเชื่อว่า การรู้คิด ความรู้สึก และพฤติกรรม จะมีผลซึ่งกันและกัน

ดังนั้น การพัฒนาพฤติกรรม อาจจัดกระทำได้ที่ทั้งที่พฤติกรรมโดยตรง หรือจัดกระทำที่ความรู้คิด ความรู้สึก เพื่อให้พฤติกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงก็ได้ (กฤษณพงษ์ รักษาภักดี, 2554 , หน้า 17) ดังแสดงในภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B)
ความรู้สึกรู้ (F) และ ความรู้คิด (C)

ที่มา : กฤษณพงษ์ รักษาภักดี, 2554, หน้า 17

ในการพัฒนาพฤติกรรมมีแนวทางที่หลากหลาย แต่ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิต
สาธารณะให้แก่เด็กส่วนใหญ่ นั้น มักเลือกใช้การพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญา เพื่อให้ส่งผลต่อ
พฤติกรรม โดยในการพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญานั้น มีความเชื่อพื้นฐานที่ว่ากระบวนการปัญญามี
ผลต่อพฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถกระทำได้โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทาง
ปัญญา ซึ่ง แคซดิน (Kazdin, 1978) (อ้างถึงใน กฤษณพงษ์ รักษาภักดี, 2554, หน้า 18) ได้เสนอ
หลักการพื้นฐานของแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญาไว้ว่าเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนความคิด การ
ตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน ให้ส่งผลไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก โดยนักปรับพฤติกรรมทาง
ปัญญามีความเชื่อดังนี้

1. กระบวนการทางปัญญานั้นมีผลต่อพฤติกรรม
2. กระบวนการทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้
3. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของนักปรับพฤติกรรมทางปัญญาจึงมุ่งที่การเปลี่ยนแปลงทางปัญญาเพื่อ
ส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะกระบวนการทางปัญญาและพฤติกรรมมี

ความสัมพันธ์กัน โดยคาสิช ได้เสนอความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรมและ ผลกรรมว่ามีลักษณะแบบปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) กล่าวคือ บุคคลแสดงพฤติกรรมภายนอกด้วยการ ชี้นำ (Prompting) จากกระบวนการทางปัญญา และในขณะเดียวกันพฤติกรรมภายนอกก็มีอิทธิพลต่อ กระบวนการทางปัญญา ดังแสดงให้เห็นถึงภาพสรุปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรมและผลกรรม ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ความสัมพันธ์ในลักษณะ Interaction

ที่มา : กฤษณพงษ์ รักษาภักดี, 2554, หน้า 18

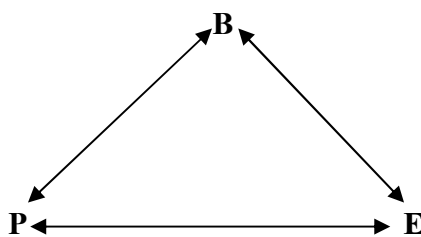
จากภาพประกอบ 5 แสดงจะเห็นได้ว่าตัวแปรภายในบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมที่บุคคล แสดงออกการปรับพฤติกรรมดังกล่าว จึงเรียกได้ว่า การปรับพฤติกรรมทางปัญญา (Cognitive behavior modification หรือ CBM) ซึ่งแนวคิดนี้บูรณาการมาจากแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยม และแนวคิดของนักจิตวิทยาปัญญานิยมมีความเชื่อว่า พฤติกรรมภายนอกของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาภายใน โดยที่กระบวนการทางปัญญาเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมภายนอกของบุคคล ดังนั้น ถ้าสามารถเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาได้ พฤติกรรมภายนอกของบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมจะพัฒนาไปมากขึ้นเพียงใด นั้นยังขึ้นกับผลกรรมที่บุคคลนั้นได้รับต่อการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ด้วย

1.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ

การพัฒนาจิตสาธารณะมักจะใช้ทฤษฎีในกลุ่มพุทธิปัญญานิยม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social cognitive learning theory) ของ บันดูรา (Bandura, 1993) (อ้างถึงใน บุญทัน ภูบาล, 2549, หน้า 29 - 30) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1.7.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social cognitive learning theory) ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม แต่เมื่อไม่นานมานี้ นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมพบว่า การวางเงื่อนไขมีข้อจำกัดในการอธิบายการเรียนรู้ ฉะนั้น พวกเขาจึงให้ความสนใจกับกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สามารถสังเกตได้ เช่น ความคาดหวัง ความคิด และความเชื่อ การขยายความคิดจาก

แนวคิดเดิมนี้นับว่าสำคัญคือ บันดูรา เขาเรียกทฤษฎีใหม่นี้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social cognitive theory) บันดูราเชื่อว่าทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมดั้งเดิมสามารถอธิบายการเรียนรู้ได้บางส่วน และมองข้ามสถานการณ์ที่สำคัญ โดยเฉพาะอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อการเรียนรู้ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม (Environment event) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factors) เช่น ความคิด แรงจูงใจ และพฤติกรรม (Behavior) ทั้งสามปัจจัยนี้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม
ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรม

ที่มา : วิมลวรรณ คำภาบุตร, 2555, หน้า 17

จากภาพประกอบ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรม B หมายถึง พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล P หมายถึง บุคคล E หมายถึง สิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ (Imitation) มีผลต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ คนเรียนรู้ได้จากการดูหรือสังเกตด้วยความตั้งใจ (Attention) จากนั้นสร้างภาพจำ วิเคราะห์ และการตัดสินใจ ปัจจัยทั้งสองนี้เรียนรู้ด้วยการสังเกต บันดูรา ได้อธิบายเพิ่มกระบวนการสังเกตมีทั้งหมด 4 อย่าง คือ กระบวนการความเอาใจใส่ (Attention) กระบวนการจดจำ (Retention) กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction) และมีแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการกระทำพฤติกรรมนั้นอีก

7.1.2 ทฤษฎีทางจริยธรรมกับความคิดเชิงจิตสำนึกสาธารณะ โคลเบอร์ก์ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งทฤษฎีพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยใช้กรอบทฤษฎีพัฒนา การด้านการคิด (Theory of cognitive development) ของเพียเจต์เป็นแนวในการศึกษาค้นคว้า โคลเบอร์ก์และคณะ ได้ทำการวิจัยหลายลักษณะในหลายวัฒนธรรม จนสามารถสรุปว่า 1) พัฒนาการทางจริยธรรมมีพื้นฐานมาจากการพัฒนาด้านการคิด ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการใช้เหตุผล 2) เหตุผลเชิงจริยธรรมแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ และมีขั้นตอนของพัฒนา การที่เป็นสากล และ 3) โครงสร้างของจริยธรรมแตกต่างจากเนื้อหาของจริยธรรม พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลจากอิทธิพลด้าน

โครงสร้างทางความคิด ดังนั้น เหตุผลเชิงจริยธรรม จึงไม่ใช่คำพูด แต่เป็นระดับความคิดที่บุคคลใช้ เป็นเหตุผลในการตัดสินใจ โคลเบอร์ก (Kohlberg) จำแนกโครงสร้างของเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็น 3 ระดับ 6 ชั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ประมาณ 2 – 12 ปี ผู้มีพัฒนาการในระดับนี้ จะยังไม่มีหลักการเป็นของตนเอง ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้นคือ ชั้นที่ 1 จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่เกิดจากแรงผลักดันภายนอกตน เช่น อำนาจจาก ผู้ใหญ่ เหตุผลที่ใช้เพื่อการตัดสินใจ คือ เพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษทางกาย อีกลักษณะหนึ่งของการใช้เหตุผล คือ เพื่อประนีประนอมกับอำนาจ ไม่มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ชั้นที่ 2 จริยธรรมเฉพาะบุคคล หรือจริยธรรมแบบเครื่องมือ เป็นจริยธรรมที่มุ่งที่ตัวบุคคล กล่าวคือ ไม่ได้ใช้หลักการเดียวกันกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องนั้น เหตุผลในการตัดสินใจคือเพื่อประโยชน์ส่วน บุคคล เพื่อการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอีกลักษณะหนึ่งคือ จะพิจารณาความถูกต้องในลักษณะ สัมพัทธ์คือเห็นว่าความถูกต้องดีงาม เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล (Relatively) ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์ (Conventional level) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุประมาณ 12 ปี ขึ้นไป ผู้มีพัฒนาการในระดับนี้จะสามารถเข้าใจความคาดหวังของสังคมที่มีต่อตน และใช้เหตุผล ที่สอดคล้องกับค่านิยมและกติกาของสังคม ระดับนี้มี 2 ชั้น คือ ชั้นที่ 3 จริยธรรมแบบ มุ่ง สัมพันธภาพระหว่างบุคคล เหตุผลที่ใช้ คือ เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้อื่น มุ่ง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ต้องการให้ผู้อื่นทำกับตนดังที่ตนทำกับผู้อื่น ชั้นที่ 4 จริยธรรมแบบ คำนึงถึงระบบสังคม ผู้ที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะเข้าใจหน้าที่ที่ตนจะต้องมีต่อสังคม ดังนั้น จึงต้อง ปฏิบัติตามกติกา

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional level) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ประมาณ 20 ปีขึ้นไป ระดับนี้มี 2 ชั้น คือ ชั้นที่ 5 จริยธรรมแบบสิทธิมนุษยชนและความผาสุกของ สังคม ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้ใช้เหตุผลว่า เพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก การเชื่อฟังกฎหมายก็เพราะ กฎนั้นเป็นสัญญาประชาคมที่มีไว้เพื่อพิทักษ์สิทธิหรือเพื่อให้สังคมคงอยู่ ชั้นที่ 6 ชั้นจริยธรรมสากล หรือขั้นหลักการ ผู้ที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะมีความเชื่อที่เป็นเหตุผลสากล ยึดความยุติธรรมเป็น เหตุผลในการตัดสินใจ เคารพความเท่าเทียมกันของมนุษย์ขั้นนี้เป็นขั้นย้อนกลับของชั้นที่ 5 ในแง่ ที่ว่า ชั้นที่ 5 จะรักษาประโยชน์ส่วนรวม แต่ชั้นที่ 6 จะคำนึงถึง เอกัตบุคคลด้วยลำดับขั้นตั้งแต่ 1 - 6 นี้ครอบคลุมพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งพัฒนาถึงขีดสุด และมีลักษณะเป็นสากล คือ บุคคลไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใด เชื้อชาติใด วัฒนธรรมแบบใด ก็มีแนวโน้มว่าเจริญโดยผ่าน กระบวนการเหล่านี้ตามลำดับขั้น จากขั้นต่ำไปหาขั้นสูงโดยไม่ข้ามขั้นตอนใด เว้นแต่บุคคลอาจ พัฒนาในอัตราที่เร็ว - ช้าแตกต่างกัน และบางคนอาจพัฒนาไปไม่ถึงขั้นท้าย ๆ (ชั้น 5 - 6)

นับจาก ค.ศ. 1958 ซึ่ง โคลเบอร์ก์ ได้เริ่มศึกษาเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นครั้งแรกในชิคาโก ผลการวิจัยส่วนใหญ่สรุปว่า พัฒนาการจะเพิ่มทีละขั้น และเป็นสากลในทุกวัฒนธรรม พัฒนาการอาจหยุดชะงักเพราะปัจจัยหลายประการ เช่น พัฒนาการด้านการรู้คิดไม่เพียงพอ หรือสภาพสังคมไม่เอื้ออำนวย เป็นต้น ส่วนในประเทศไทยได้มีการศึกษาวิจัยตามแนวทฤษฎีนี้ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของโคลเบอร์ก์ กล่าวคือ ผู้มีอายุมาก มีแนวโน้มที่จะใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อย และพบว่ามีผู้ใช้เหตุผลในขั้นที่ 3 และหยุดชะงักในขั้นนี้เช่นเดียวกับการศึกษาในสหรัฐอเมริกาที่พบว่าร้อยละ 65 ของคนอเมริกันใช้เหตุผลในขั้นที่ 3 และ 4 มากที่สุด โดยสรุปโคลเบอร์ก์เชื่อว่า จริยธรรมนั้นมีการพัฒนาตามระดับวุฒิภาวะ เพราะจริยธรรมของมนุษย์นั้นเกิดจากกระบวนการไตร่ตรองตามเหตุผลของแต่ละบุคคล และการไตร่ตรองตามเหตุผลนั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญา เมื่อมนุษย์พัฒนาเกิดการเรียนรู้มากขึ้น โครงสร้างของสติปัญญาเพิ่มพูนขึ้น จริยธรรมก็จะพัฒนาตามวุฒิภาวะ แต่ไม่ใช่ในรูปแบบเกิดจริยธรรมใหม่มาแทนที่จริยธรรมเก่าด้วยจริยธรรมนั้นเกิดจากปัญญา ฉะนั้นจริยธรรมเก่ายังมีรากแก้วฝังอยู่ แต่จะพัฒนาตามกาลเวลาที่มนุษย์พัฒนาขึ้นตามวุฒิภาวะ เกิดจริยธรรมใหม่ขึ้นเพิ่มพูนจริยธรรมเก่า โดยจริยธรรมใหม่นั้นเกิดจากความสามารถที่พัฒนาขึ้นจากการคิดของมนุษย์ ซึ่งโคลเบอร์ก์เชื่อเหมือนเพียเจต์ว่าพัฒนาเป็นขั้น ๆ จากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งตามลำดับ อย่างแน่นอนตายตัว (Invariant) ไม่มีการข้ามขั้น ไม่มีการสลับขั้น และไม่มีการเร่งขั้น และจริยธรรมมิได้เป็นผลของการสังคมนะประการใดว่าบุคคลจะเติบโตในสังคมใดหรือ นับถือศาสนาใด ย่อมมีลำดับขั้นการพัฒนาของจริยธรรมที่เหมือน ๆ กัน

1.7.3 ทฤษฎีต้นไม้ (วิมลวรรณ คำภาบุตร, 2555, หน้า 20) โดยต้นไม้จริยธรรมเป็นต้นไม้ที่ก่อเกิดจากจิตใจที่มีลักษณะทางจิตใจที่ส่งผลให้กระทำพฤติกรรมดีได้อย่างมั่นคง คือ สติปัญญาการมีประสบการณ์ทางสังคมอย่างเพียงพอ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเราหรือการหยั่งลึกทางสังคม และการมีสุขภาพจิตดี ซึ่งมีสาเหตุทางจิตใจ 5 ด้าน ประกอบด้วย ทัศนคติ คุณธรรม ค่านิยมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ดี ดังนี้

1. เจตนาก่อนการกระทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
2. ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนให้รู้จักอดได้ รอได้อย่างเหมาะสม
3. ความเชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว
4. ความมานะบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย

การพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่ออกดอกผลงดงามได้ต้องประกอบด้วยรากและลำต้นซึ่งสมบูรณ์แข็งแรงเป็นรากฐานเสียก่อน

เป็นไปตามทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ แสดงลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจ ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา

หากบุคคลมีพื้นฐานทางด้านจิตใจเป็นปกติและได้รับประสบการณ์ทางสังคม ที่เหมาะสม บุคคลนั้นก็จะสามารถพัฒนาโดยธรรมชาติ แต่ในสังคมไทยมีการวิจัยพบว่าพัฒนาการหยุดชะงักอย่างไม่เหมาะสมกับ กล่าวคือ ผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งซึ่งสมควรพัฒนาการใช้เหตุผลไปถึงขั้นสูงแล้วแต่ยังหยุดชะงักที่ขั้นต่ำ เช่น ยังยึดหลักแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ส่วนตน และส่วนพวกพ้องเป็นต้น บุคคลที่มีแรงจูงใจดังกล่าวจึงยังไม่สามารถคิดประโยชน์เพื่อสังคมได้ ดังนั้น บุคคลจึงควรมีการตรวจสอบจริยธรรมของตัวเองอยู่ตลอดเวลา การบันทึกกิจกรรมที่ได้กระทำแต่ละวันทำให้ได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ให้ดีขึ้น ซึ่งการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ได้กระทำ เหมือนการปฏิบัติธรรม โดยวิธีนั่งสมาธิ เพราะในขณะที่จิตกำลังทบทวนสิ่งที่ได้กระทำ เหมือนเป็นการพิจารณาตัวเอง พิจารณาการกระทำดีและไม่ดี ในขณะที่จิตพิจารณาก็จะเกิดสมาธิ และเมื่อได้พิจารณาตนเองแล้ว ก็สามารถเข้าใจตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ซึ่งเป็นเสมือนเกิดปัญญาในการนำพาชีวิตผ่านพ้นทุกข์ได้

1.7.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ได้จากการได้ยืมการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้องเรียน ส่วนผู้ใหญ่มักจะเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ การฝึกอบรมซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ จึงต้องมีการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเด็ก

1.7.5 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory) กลุ่มจิตวิทยาคนนี้เน้นความสำคัญของ “จิตไร้สำนึก” (Unconscious mind) ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม กลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่ม “พลังที่หนึ่ง” (The first force) ที่แหวกวงล้อมจากจิตวิทยายุคเดิม นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ ฟรอยด์ และส่วนใหญ่แนวคิดในกลุ่มจิตวิเคราะห์นี้เป็นของฟรอยด์ซึ่งเป็นจิตแพทย์ ชาวออสเตรีย เขาอธิบายว่า จิตของคนเรามี 3 ส่วน คือ จิตสำนึก (Conscious mind) จิตกึ่งสำนึก (Preconscious mind) และจิตไร้สำนึก (Unconscious mind) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. จิตสำนึก เป็นสภาพที่รู้ตัวว่าคือใคร อยู่ที่ไหน ต้องการอะไร หรือกำลังรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งใด เมื่อแสดงพฤติกรรมอะไรออกไปก็ แสดงออกไปตามหลักเหตุและผล แสดงตามแรงผลักดันจากภายนอก สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (Principle of reality)

2. จิตกึ่งสำนึก เป็นจิตที่เก็บสะสมข้อมูลประสบการณ์ไว้มากมาย มิได้รู้ตัวในขณะนั้น แต่พร้อมให้ดึงออกมาใช้ พร้อมเข้ามาอยู่ในระดับจิตสำนึก เดินสวนกับคนรู้จัก เดินผ่านเลยมาแล้ว

นึกขึ้นได้รีบกลับไปทักทายใหม่เป็นต้น และอาจถือได้ว่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เก็บไว้ในรูปของ ความจำก็เป็นส่วนของจิตที่รู้สำนึกด้วย เช่น ความขมขื่นในอดีต ถ้าไม่คิดถึงก็ไม่รู้สึกอะไร แต่ถ้า นิ่งทบทวนเหตุการณ์ที่ไร ก็ทำให้เศร้าได้ทุกครั้งเป็นต้น

3. จิตไร้สำนึก เป็นส่วนของพฤติกรรมภายในที่เจ้าตัวไม่รู้สีกตัวเลย อาจเนื่องมาจากเจ้า ตัวพยายามเก็บกดไว้ เช่น อิจฉาน้อง เกลียดแม่ อยากทำร้ายพ่อ ซึ่งเป็นความต้องการที่สังคม ไม่ ยอมรับ หากแสดงออกไปมักถูกลงโทษ ดังนั้น จึงต้องเก็บกดไว้ หรือ พยายามที่จะลืม ในที่สุดดู เหมือนลืมได้ แต่ที่จริงไม่ได้หายไปไหนยังมีอยู่ในสภาพจิตไร้สำนึก จิตไร้สำนึกยังอาจเป็นเรื่อง ของอิด (id) ซึ่งมีอยู่ในตัวเรา เป็นพลังที่ผลักดันให้เราแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ (Principle of pleasure) แต่สิ่งนั้นถูกกดหรือ ข่มไว้จนลอยร่นไปอยู่ในสภาพที่เราไม่รู้ตัว ส่วนของ จิตไร้สำนึกจะแสดงออกมาในรูปของความฝัน การละเมอ การปลั่งปากพูด การแสดงออกทาง ด้าน จินตนาการ วรรณคดี ศิลปะ ผลงานด้านวิทยาศาสตร์ การกระทำที่ผิดปกติต่าง ๆ แม้กระทั่ง การ ระเบิดอารมณ์ รุนแรงเกินเหตุ บางครั้งก็เป็นเพราะจิตไร้สำนึกที่เก็บกดไว้ ฟรอยด์มีความเชื่อว่า จิต ไร้สำนึกมีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญต่อ บุคลิกภาพและการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ มากที่สุด ทั้งยังเชื่อว่า ความก้าวร้าวและความต้องการทางเพศเป็นแรงผลักดันที่สำคัญ ต่อพฤติกรรม

นอกจากจิตสำนึก จิตที่รู้สำนึก และจิตไร้สำนึก ฟรอยด์ได้แบ่งองค์ประกอบของพลังจิต (Psychic energy) เป็น 3 ส่วน คือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Super ego) ซึ่งเป็นแรงขับ ใ้กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. อิด (Id) เป็นส่วนที่ติดตัวมาโดยกำเนิด จัดเป็นเรื่องของแรงขับตามสัญชาตญาณ ความ อยาก ค้นหาเป็นส่วนของจิตที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ บุคคลใด แสดงพฤติกรรมตาม id คือพฤติกรรมนั้นเป็นไปเพื่อสนอง ความต้องการของตนเองเป็นส่วนใหญ่

2. อีโก้ (Ego) เป็นพลังส่วนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาแล้ว เป็นส่วนที่ควบคุมการ แสดง พฤติกรรมของคน ๆ นั้นให้ดำเนินไปอย่าง เหมาะสม ทั้งภายใต้อิทธิพลของอิดและซูเปอร์อี โก้ พยายามแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ของอิดและซูเปอร์อีโก้ จนในที่สุดบางคนจะ ทุกข์ร้อน วิตก กระวนกระวายจนอาจถึงขั้น โรคจิตประสาท ถ้าความขัดแย้งดังกล่าวมีมาก วิธีหนึ่งที่เป็นทางออก ของอีโก้ก็คือ ปรับตนโดยใช้กลไกการป้องกันตัว (Defense mechanism) ซึ่งหมายถึงการที่ บุคคลพยายามแก้ไขความคับข้องใจของตนเอง โดยที่มิได้ตั้งใจ เป็นไปเพื่อรักษาหน้าและศักดิ์ศรี

3. ซูเปอร์อีโก้ (Super ego) เป็นพลังจากสังคมที่เกี่ยวกับหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อุดมคติในการดำเนินชีวิต เป็นพลัง ส่วนที่ควบคุมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมโดย สอดคล้องกับ หลักแห่งความเป็นจริง (Principle of reality) เช่น บัญชาให้คนๆ นั้น เลือกลไกการ ป้องกันตัว ที่เหมาะสมมาใช้ แนวคิดของฟรอยด์ส่วนใหญ่ได้มาจากการศึกษาคนปกติเนื่องจากเขา

เป็นจิตแพทย์จึงมุ่งศึกษาสาเหตุความแปรปรวนทางแก้ไขให้คืนดี แนวคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์นี้ช่วยให้เห็นความผิดปกติของพฤติกรรม เข้าใจ ผู้มีปัญหา และเป็นแนวทางในการบำบัด รักษาความผิดปกติ และอาจจะเป็นแนวคิดแก่บุคคลทั่วไปในการระแวงระวังตัวเอง มิให้ตกเป็นทาสของจิตหรือความคิดที่หมกมุ่น จนอาจส่งผลต่อความผิดปกติที่มากจนถึงขั้นอาการทางจิตประสาท กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีรากฐานมาจากทฤษฎีพฤติกรรมนิยม มีความคิดเชิงจิตสำนักสาธารณะเน้นเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรม ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การพัฒนาจิตสาธารณะมักจะใช้ทฤษฎีในกลุ่มพุทธิปัญญานิยม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีทางจริยธรรมกับความคิดเชิงจิตสำนักสาธารณะ โคลเบอร์ก ทฤษฎีตันไม้ ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีจิตวิเคราะห์

1.8 เยาวชนกับการพัฒนาจิตสำนักสาธารณะ

อริสา สุขสม (2555, หน้า 5) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน (Youth capacity) ยุคใหม่เป็นสิ่งที่ท้าทาย เนื่องจากเยาวชนกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต (Transitional period) เพื่อเติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศชาติ อีกทั้งยังเป็นช่วงวัยที่จะได้รับประสบการณ์ โอกาส และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์เพื่อเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป จากความมุ่งหวังของสังคมกับเยาวชนที่ว่าอนาคตคนกลุ่มนี้จะกลายเป็นทุนมนุษย์ที่เป็นความหวังของประเทศชาติจากโอกาสที่เข้ามาในชีวิต อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่แวดล้อมเยาวชนทั้งในระดับตัวบุคคล กลุ่มสังคม ตลอดจนสถาบันทางสังคมหลัก เช่น ครอบครัว การศึกษา สื่อมวลชน ศาสนา ฯลฯ นำไปสู่ความหวังจากหลายฝ่ายอยู่ไม่น้อยว่าเยาวชนไทยยุคโลกาภิวัตน์จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมได้มากน้อยเพียงใด ดังวิกฤติหลายประการที่ปรากฏ เป็นต้นว่า การอบรมสั่งสอนจากคนในครอบครัวที่อ่อนด้อยคุณภาพลงนำไปสู่ช่องว่างระหว่างวัยของผู้ใหญ่กับเยาวชน ทำให้พวกเขาต้องหันไปพึ่งอบายมุขเพื่อบรรเทาความต้องการทางจิตใจ ขาดแรงจูงใจในการใฝ่หาความรู้หรือพัฒนาความคิด ปัญหาด้านคุณภาพระบบการศึกษาที่โดยมากยังคงเน้นในแง่ของตำรามากกว่าการปฏิบัติ ทำให้เยาวชนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์หรือการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้พวกเขามองไม่เห็นคุณค่าของการเรียนมากเท่าที่ควรหรือแม้แต่การใช้ชีวิตท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม ทำให้เห็นถึงผลกระทบประการหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกระแสบริโภคนิยมทำให้เยาวชนทุ่มเทความสนใจและให้ความสำคัญกับการบริโภคในปัจจุบันอย่างมาก ทั้งนี้มีอิทธิพลด้านการตลาดและการโฆษณาสร้างความปรารถนาของเยาวชนให้เกิดขึ้น บางครั้งการบริโภคของพวกเขาไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลในทางหลักเศรษฐศาสตร์เหมือนในอดีต เช่น ซื้อเพราะความจำเป็นหรือขาดแคลน หากแต่การ

ซื้อหรือบริโภคเป็นไปเพื่อตอบสนองความอยากในด้านจิตใจ หรือนำมาสร้างความรู้สึกถึงการมีตัวตน (Identity) หรือสร้างภาพลักษณ์เท่านั้น ยิ่งกว่านั้น การบริโภคที่ขยายตัวได้นำไปสู่ลัทธิการบูชาสินค้า (Commodity fetishism) ขึ้นในหมู่กลุ่มเยาวชนผู้บริโภคอีกด้วย บรรานัน (Brown, 2004) กล่าวว่า การให้ความสำคัญกับวัตถุมากขึ้นของวัยรุ่น เช่น โทรศัพท์มือถือ หรือกระเป๋านำเข้าราคาแพงจากต่างชาติ บางครั้งคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ไม่ได้อยู่ที่ประโยชน์ของการใช้งาน หากแต่อยู่ที่สัญลักษณ์หรือตราสินค้าที่บ่งบอกถึงรสนิยมผู้บริโภคนั้น ๆ เยาวชนไทยไม่น้อยหลงไปกับกระแสวัตถุและมายาคติทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่นั้น ไม่สนใจความเป็นไปของสังคมมากนัก และใช้ชีวิตแบบปัจเจกนิยมโดยมุ่งตอบสนองความต้องการของตนเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ปัจจุบันเยาวชนกำลังอยู่ในสภาพสังคมแห่งความเสี่ยงโดยเฉพาะการใช้ชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้หากไม่ได้รับการควบคุม หรือแก้ไขย่อมส่งเสียต่ออนาคตของเยาวชนในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยผลอันเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ประการหนึ่ง คือ เรื่องคุณภาพการเรียนรู้และความใส่ใจในการเรียนรู้ของเยาวชนลดลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะความอ่อนแอทางความคิด ซึ่งนอกจากจะทำให้เยาวชนไม่มีภูมิคุ้มกันแล้ว ยังเป็นจุดอ่อนที่จะทำให้เข้าใจสังคมผิดไม่เห็นความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือเรียกว่า “ขาดจิตสำนึกสาธารณะ” ต่อสังคมที่พวกเขาอยู่อาศัย ตัวอย่างผลการวิจัยชิ้นหนึ่งชี้ชัดถึงภาวะการณดังกล่าว ได้แก่ ผลการวิจัยของสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี (2549) เรื่อง คุณภาพวัยรุ่น : กรณีศึกษานักเรียนสายสามัญและสายอาชีพในเขต กทม. ชลบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมาและสงขลา จำนวน 3,000 คน ผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดพบว่า วัยรุ่นไทยขณะนี้ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ชุมชนอ่อนแอไม่ได้รับความสนใจจากวัยรุ่นและขาดกิจกรรมส่วนร่วม ห้างเห็นศาสนาและขาดความซื่อสัตย์ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นตัวกีดกร่อนเศรษฐกิจพอเพียงและความสมานฉันท์ในสังคม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ศึกษาเป็นเด็กที่มีผลการเรียนเฉลี่ย 3 ในจำนวนนี้กว่าร้อยละ 25 ได้เกรดเฉลี่ย 3.5 และกว่าร้อยละ 90 อยู่กับพ่อแม่และครอบครัวที่อบอุ่น แต่เด็กถูกหล่อหลอมจากครอบครัวให้นั้นเรื่อง การเรียนเป็นหลักเพราะเป็นสิ่งทำให้พ่อแม่พอใจแต่ไม่มีจิตสำนึกสาธารณะ ทำให้เด็กแบ่งเป็น 2 กลุ่มที่เรียนเก่งก็จะเกาะกลุ่มกันไป แต่เด็กที่เรียนไม่เก่งจะพยายามทำพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมของตนเองให้มากขึ้น ดังนั้น ผลประเมินเด็กไทยจึงได้ข้อสรุปที่ว่า “เด็กไทยต้องการเรียนเก่งแต่ขาดจิตสำนึกสาธารณะ”

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจบทบาทในการใช้ชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม รู้จักคิด มองเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามเหตุและผลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา พัฒนาและบริการสังคม ก้าวไปสู่การเป็น นักคิดหรือนักวางแผนที่มีทุนมนุษย์อย่างสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้และคุณธรรม จึงถือภาระหน้าที่ (Function) ร่วมกันของสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดเยาวชน โดยเฉพาะ “สถาบันการศึกษา” ซึ่งควรมีบทบาทสนับสนุนและสร้างบรรยากาศให้เกิดการรวมตัวเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่เพียงแต่สอน

ให้รู้จักการใช้ชีวิตหรือเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่จะต้องส่งเสริมให้เกิดการศึกษาหรือการเรียนรู้ โดยได้สัมผัสกับสถานการณ์จริงด้วย อันจะส่งผลให้เยาวชนเห็นความสำคัญของส่วนรวม รู้จักวางแผน เข้าใจการจัดการ จัดระบบการคิด เข้าใจการวางแผน ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับ สถานการณ์ได้มากยิ่งขึ้น

การศึกษาของ จีรวัดน์ วีรังกร (2549, หน้า 291) ได้เสนอลักษณะร่วมของนักศึกษาผู้มี จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมดังนี้

1. การมีทัศนคติที่รับรู้ว่าคุณค่าเพียงพอ และรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของคนที่จะต้อง กระทำหรือไม่กระทำ หรือควั่นการกระทำ คิดเห็นได้ด้วยตนเองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อ ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของส่วนรวม

2. การมีความยินดีที่ได้ทำในสิ่งทีก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เชื่อมั่นว่าตนทำได้ ไม่ เห็นว่าเป็นภาระของตนเองที่มากจนเกินไป

3. เป็นผู้เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนทำ ทำอย่างมีความสุข ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย และไม่คิดหวังสิ่ง ตอบแทนใด ๆ ในสิ่งที่ตนได้ทำ

4. รู้สึกทนไม่ได้ที่ตนเองมองข้ามผ่านไปโดยไม่ให้ความร่วมมือ

5. เป็นคนมองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ดังนั้น เยาวชนที่มีจิตสำนึกสาธารณะหรือมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมต้องเกิดจากการรับรู้ถึง คุณค่าในตัวเองและเล็งเห็นว่าตนเองสามารถทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือ ด้านสังคม เช่น ผู้คน สัตว์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพลังงาน ฯลฯ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่นิ่งเฉย ต้องเป็นผู้ที่มี ความคิดเชิงบวกหรือสร้างสรรค์ (Positive thinking) ยิ่งกว่านั้น ต้องเกิดความรู้สึกที่อยากเข้าไปมีส่วน ร่วม (Participation) อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดียิ่งขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เยาวชนเป็นผู้บริโภคนิยม และการแข่งขันกัน ในทุก ๆ ด้าน ทำให้เด็กขาดจิตสาธารณะ จึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดกับ เยาวชนโดยเฉพาะ “สถาบันการศึกษา” พัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับเด็กต่อไป

2. แนวคิดการบริหารคุณภาพวงจรเดมมิ่ง

การบริหารคุณภาพวงจรเดมมิ่ง (PDCA) จัดเป็นกิจกรรมปรับปรุงและพัฒนางานให้มี ประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารคุณภาพวงจรเดมมิ่งโดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักการของวงจรเดมมิ่ง

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (อ้างถึงใน ประกอบ พอดี, 2549, หน้า 30) ได้กล่าวว่าวงจรเดมมิ่ง (PDCA) เป็นวงจรควบคุมคุณภาพ ซึ่ง ดร. วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ต เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1939 และ ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศไทยญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1950 จนเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในชื่อวงจรเดมมิ่ง (Deming cycle) หรือวงจรควบคุมคุณภาพ (Quality control cricle : PDCA) หรือ วงจรแห่งการบริหารคุณภาพ และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายสำหรับขั้นตอนที่สำคัญของวงจรเดมมิ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1. การวางแผน (Planning – P) ขั้นที่ 2. การปฏิบัติตามแผน (Doing – D) ขั้นที่ 3. การตรวจสอบ (Checking – C) และ ขั้นที่ 4. การปรับปรุงแก้ไข (Acting – A) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน

เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญ เนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงาน และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดมมิ่ง เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบ และประเมินผล (เนตรนภัส จันทร์พ่วง, 2555, หน้า 17) ซึ่งมีการดำเนินการ ดังนี้

1.1 ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

1.2 เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุ ของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรจะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพ หรือแบบสอบถาม เป็นต้น

1.3 อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุ ของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิ หรือแผนภาพ เช่น แผนภูมิแกงปลา แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกทุกคน ในทีมงานคุณภาพเกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorming) ในการแก้ปัญหา โดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินงาน

1.4 เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์ และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อ

ตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

2. การปฏิบัติตามแผน เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตาราง การปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดี จากสมาชิก ตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนนั้นๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติ จะมีการตรวจสอบไปด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งานได้อีกนำไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป (เนตรนภัส จันทร์พ่วง, 2555, หน้า 17)

3. การตรวจสอบ หมายถึง การตรวจสอบว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหา งานตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผน การเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น (เนตรนภัส จันทร์พ่วง, 2555, หน้า 18)

4. การดำเนินการให้เหมาะสม เป็นการกระทำภายหลังที่กระบวนการ 3 ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นกรนำเอาผลจากขั้นการตรวจสอบ(C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไป (เนตรนภัส จันทร์พ่วง, 2555, หน้า 18)

นอกจากนี้ บรรจง จันทมาศ (2546, หน้า 7-8) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำงานของวงจรวงจรเดมมิงว่าเป็นขั้นตอนที่จำเป็นต้องปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด คือ Planning – Doing – Checking – Acting สำหรับรายละเอียดของการทำงานแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมแผนงาน ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญต้องนำมาพิจารณา ได้แก่ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน และกำหนดคุณลักษณะที่จะใช้ควบคุมลงไปด้วย 2) กำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดได้ 3) กำหนดวิธีการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 4) กำหนดว่า จะทำอะไร ที่ไหน โดยใคร เมื่อไหร่ ทำไ้ม และด้วยวิธีใด คือ 5 W 1 H (What, Where, When, Who, Why and How)

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติตามแผนงานได้แก่ 1) ทำการศึกษาและฝึกอบรมให้เข้าใจวิธีการทำงานในแต่ละครั้ง 2) ลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้ 2) เก็บข้อมูลถึงคุณลักษณะทางคุณภาพ ตามวิธีการที่กำหนดไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน และประเมินผล เพื่อตรวจสอบดูว่างานที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ เปรียบเทียบกับ

เป้าหมาย ตรวจสอบดูว่าค่าที่วัดได้ และผลการทดสอบตรงตามมาตรฐานหรือไม่ และ ตรวจสอบว่าลักษณะจำเพาะทางคุณภาพสอดคล้องกับเป้าหมายหรือไม่อย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง จากผลของการตรวจสอบ ถ้าพบว่ามีข้อบกพร่องขึ้น งานที่ได้ไม่ตรงกับเป้าหมายหรือไม่ได้ตามแผนให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลักษณะที่ค้นพบ ได้แก่ 1) ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ถ้าผลงานที่ได้รับเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย 2) ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุ แล้วทำการป้องกันแก้ไขเพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก 3) พัฒนาระบบหรือปรับปรุงวิธีการทำงานนั้น ๆ และ 4) การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

การบริหารด้วยวงจรเดมมิง ทั้ง 4 ขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง และไม่มีที่สิ้นสุด จึงเหมือนการหมุนล้อแบบการพัฒนา และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2.2 ประโยชน์ของวงจรเดมมิง

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2552, หน้า 4) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวงจรเดมมิง ไว้ดังนี้

1. เพื่อป้องกัน

1.1 การนำวงจรเดมมิงไปใช้ทำให้ผู้ปฏิบัติมีการวางแผนที่ดีช่วยป้องกันปัญหาที่ไม่ควรเกิด ช่วยลดความสับสนในการทำงาน ลดการใช้ทรัพยากรมากหรือน้อยเกินความพอดีลดความสูญเสียในรูปแบบต่าง ๆ

1.2 การทำงานที่มีการตรวจสอบเป็นระยะ ทำให้การปฏิบัติงานมีความรัดกุมขึ้น และแก้ไขปัญหาคืออย่างรวดเร็วก่อนจะลุกลาม

1.3 การตรวจสอบที่นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุง ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วไม่เกิดซ้ำหรือลดความรุนแรงของปัญหา ถือเป็น การนำความคิดพลาดมาใช้ให้เกิดประโยชน์

2. เพื่อแก้ไขปัญหา

1.1 ถ้าเราประสบสิ่งที่ไม่เหมาะสม ไม่สะอาด ไม่สะดวก ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ประหยัด เราควร แก้ปัญหา

1.2 การใช้วงจรเดมมิงเพื่อการแก้ปัญหา ด้วยการตรวจสอบว่ามีอะไรบ้างที่เป็นปัญหา เมื่อหาปัญหาได้ ก็นำมาวางแผนเพื่อดำเนินการตามวงจรวงจรเดมมิงต่อไป

3. เพื่อปรับปรุง

วงจรเดมมิงเพื่อการปรับปรุง คือ ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหา แต่เราต้องเสาะแสวงหาสิ่งต่าง ๆ หรือวิธีการที่ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม เมื่อเราคิดว่าจะปรับปรุงอะไร ก็ให้ใช้วงจรเดมมิงเป็นขั้นตอนในการปรับปรุง ข้อสำคัญต้องเริ่มวงจรเดมมิงที่ตัวเองก่อนมุ่งไปที่คนอื่น

2.3 หลักการบริหารวงจรมะมิ่ง

ดร.เดมมิ่ง (Dr.Deming) (อ้างถึงใน เนตรนภัส จันทรพวง, 2555, หน้า 20) ได้เสนอแนวทางใหม่เพื่อการพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในองค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมเพื่อความอยู่รอดและสามารถแข่งขันในตลาดได้ โดยเสนอหลักการบริหารคุณภาพ 14 ข้อ ที่รู้จักกันดีว่า “เดมมิ่ง 14 ข้อ” (Deming's fourteen points) การศึกษาหลักการบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง 14 ข้อ ให้เข้าใจจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างคุณภาพในองค์กร การสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมจะทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนหลักการบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง 14 ข้อ ได้แก่

1. จงสร้างปณิธานอันแน่วแน่ในการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการ ผู้บริหารจะต้องมีความมุ่งมั่นในเรื่องของการสร้างคุณภาพ ต้องมีการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างชัดเจน ต้องผูกพันในเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยมีความอดทนเพียงพอที่จะรอผลลัพธ์ให้เกิดขึ้นด้วยการตั้งปณิธานอย่างมุ่งมั่นแน่วแน่นี้ควรจะมีมุ่งเน้นไปใน 4 เป้าหมายหลัก คือ นวัตกรรม (Innovation) การวิจัยและพัฒนา (Research and development) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous improvement) และการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (Preventive maintenance)

2. จงยอมรับปรัชญาใหม่ ๆ ของการบริหาร ผู้บริหารจะต้องยอมรับ “วัฒนธรรมแห่งคุณภาพ” เสมือนหนึ่งปรัชญาการดำเนินชีวิตหรือลัทธิศาสนา โดยจะต้องทำให้คุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของงานให้ได้ เพราะคุณภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพนักงานทุกคนจากการทำงานตามสั่งกลายเป็นคู่แตรับผิดชอบในผลงานของตนเอง

3. จงยุติการควบคุมคุณภาพโดยอาศัยแต่การตรวจสอบการควบคุมคุณภาพจะต้องมุ่งที่การควบคุม “กระบวนการผลิต” เป็นสำคัญ ไม่ใช่อาศัยการตรวจสอบที่ตัวสินค้าที่ผลิตเสร็จแล้วเท่านั้น เพราะการตรวจสอบขั้นสุดท้ายไม่ได้เป็นการป้องกันความผิดพลาดไม่ให้เกิดขึ้น

4. จงยุติวิธีการดำเนินธุรกิจโดยการตัดสินใจด้วยราคาขายเพียงอย่างเดียวการใช้ราคาขายต่ำสุดเป็นเกณฑ์ในการดำเนินธุรกิจเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะราคาขายของสินค้าจะไม่มี ความหมายใด ๆ หากธุรกิจไม่มีมาตรการที่เชื่อถือได้ในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสินค้านั้น

5. จงปรับปรุงระบบการผลิตและระบบการให้บริการอย่างต่อเนื่องการเสริมสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้น ไม่ใช่กิจกรรมที่ทำครั้งเดียวเสร็จ แต่เป็นงานที่จะต้องทำการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตลอดไปด้วยการใช้หลักการงานแบบวงจรมะมิ่งซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ P : Plan คือการวางแผนและการกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำงาน D : Do คือการทำตามแผนนั้น ๆ C : Check คือการตรวจสอบผลการปฏิบัติตามแผน และ A : Act คือการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้

6. จงทำการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ องค์การจะต้องจัดทำแผนการฝึกอบรมและให้การศึกษากับพนักงานทุกคนในเรื่องของคุณภาพและการบริหารจัดการคุณภาพ โดยเฉพาะเรื่องของ "การควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ" และ "เครื่องมือแห่งคุณภาพ" ประเภทต่าง ๆ การฝึกอบรมจะต้องดำเนินการอย่างสม่ำเสมอตลอดไป

7. จงสร้างภาวะผู้นำขึ้นผู้นำเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการสร้างวัฒนธรรมแห่งคุณภาพให้เกิดขึ้นในองค์การ เพราะผู้นำจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานในทุกระดับขององค์การเห็นถึงความจำเป็นในการปรับกระบวนการทำงาน เพื่อให้งาน สินค้าหรือบริการพัฒนาไปสู่ความมีคุณภาพ

8. จงกำจัดความกลัวให้หมดไปป้องกันและผู้บริหารจะต้องสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ หัวหน้างานและพนักงานจะต้องกล้าที่จะสอบถามในสิ่งที่ตัวเองไม่รู้ หรือไม่เข้าใจโดยไม่ต้องกลัว ผู้บริหารจะต้องเปิดโอกาส และกระตุ้นให้พนักงานกล้าแสดงออก เพื่อเสนอแนะวิธีการปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น

9. จงฟังคำแพงขวางกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ผู้บริหารจะต้องทำลายโครงสร้างที่เป็นอุปสรรค หรือกำแพงที่ขวางกั้นการติดต่อและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป เพื่อให้พนักงานที่ต่างหน่วยงานแต่มีงานเกี่ยวเนื่องกันสามารถร่วมมือกันได้อย่างเต็มที่

10. จงกำจัดคำขวัญและเป้าหมายคำขวัญและเป้าหมายอาจจะไม่มีความหมายเลย หากปราศจากแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ดังนั้น การใช้คำขวัญและเป้าหมายเพื่อการจูงใจหรือกระตุ้นเดื่อนั้น ผู้บริหารจะต้องมั่นใจว่าได้เสนอแนะวิธีปฏิบัติที่จะทำให้สามารถบรรลุคำขวัญหรือเป้าหมายนั้น ๆ ด้วย

11. จงกำจัดเป้าหมายที่เน้นเพียงเชิงปริมาณการกำหนดโควตาการผลิต มักจะทำให้พนักงานในฝ่ายผลิตมุ่งสนใจในปริมาณมากกว่าคุณภาพของผลผลิต ผู้บริหารจึงไม่ควรใช้โควตาการผลิตที่ระบุเป็นจำนวนตัวเลขขั้นต่ำเพื่อการวัดผลงานของพนักงานเพียงอย่างเดียว

12. จงจำกัดสิ่งกีดขวางความภาคภูมิใจของพนักงานการมุ่งเน้นที่เป้าหมายหรือโควตาการผลิตมากกว่าการมุ่งเน้นที่คุณภาพจะทำให้ความภาคภูมิใจของพนักงานในผลงานของตนเองลดน้อยลง เพราะไม่ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงคุณภาพ การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความพอใจในงานมากขึ้น

13. จงจัดแผนการศึกษาและทำการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ แผนการศึกษาและฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะรองรับ โครงการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก

เทคโนโลยีการผลิตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การฝึกอบรมจึงเป็นการพัฒนาพนักงานและเป็นการลงทุนระยะยาวที่จะมีผลต่อความสำเร็จและความอยู่รอดขององค์กร

14. จงลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุผลสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารจะต้องนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับปรุงคุณภาพโดยรวมลงมือปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้บริหารต้องยึดมั่นผูกพันในคุณภาพอย่างจริงจัง และต้องเป็นการผูกพันในระยะยาว มิใช่การเฝ้าดูผลสำเร็จในระยะสั้นแต่เพียงอย่างเดียว

หลักการบริหารคุณภาพของเดมมิ่งทั้ง 14 ข้อข้างต้นเป็นเรื่องที่ธุรกิจอุตสาหกรรมควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการของตนเองให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ นอกจากนี้วงจรเดมมิ่งยังประยุกต์ใช้กับการบริหารด้านอื่นด้วย เช่น การบริหารทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.4 การนำวงจรคุณภาพเดมมิ่งมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียน

การนำวงจรคุณภาพเดมมิ่งมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียน ขั้นตอนของกระบวนการมี 4 ขั้นตอน ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น เมื่อผู้บริหารจะนำใช้ในการบริหารงาน ก็จะสามารรถ มีแนวทางในการปฏิบัติ (ประกอบ พอดิ, 2549, หน้า 35) ได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผน เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการเดมมิ่ง ซึ่งแผน หมายถึง ข้อกำหนดสำหรับการปฏิบัติหรือดำเนินการว่าใครควรทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ การวางแผน หมายถึง การคิดหาทางเลือกล่วงหน้าที่ดีที่สุดในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด ให้ได้ผลคุ้มค่าที่สุด โดยการดำเนินขั้นตอนอย่างมีระบบแบบแผน เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การวางแผนจึงเป็นการหาคำตอบไว้ล่วงหน้าว่า ทำอะไร ทำทำไม ทำอย่างไร ที่ไหน และให้ใครทำ จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า เป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพื่อจะให้การดำเนินงานของโรงเรียนให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีการกำหนดตัวบุคลากรในโรงเรียนให้รับผิดชอบในหน้าที่ส่วนต่างๆ มีการกำหนดว่าระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่สมควรมีระยะเวลาเท่าใด และจะใช้ทรัพยากรแค่ไหน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

2. ขั้นตอนลงมือทำ ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ต้องมีการลงมือทำตามที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนของการวางแผน บุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในงาน/ฝ่าย ก็ต้องดำเนินงานตามขั้นตอนในเชิงประมาท ทรัพยากรที่กำหนดไว้ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็ควรจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอน และตามแผนที่วางไว้ให้มากที่สุด ซึ่งในขั้นตอนของการลงมือทำจะทำให้ทราบว่าแผนที่วางไว้มีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้าง ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องแก้ไข ในขั้นตอนนี้ผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทในด้านสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุขจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานให้

เป็นไปอย่างมีคุณภาพกำกับ ติดตาม (Monitoring) ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด/ฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ให้การนิเทศ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ขั้นตรวจสอบหรือประเมิน การตรวจสอบผลงาน ประกอบด้วยการติดตามตรวจสอบผลปฏิบัติงาน ตามที่กำหนดเปรียบเทียบผลงานกับเป้าหมาย ประชุมพบปะเพื่อรายงานความคืบหน้าในการปฏิบัติ และประมวลข้อคิดเห็นและข้อผิดพลาดต่าง ๆ และสรุปผลเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุง การประเมินผลจะเป็นกลไกกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะเป็นข้อมูลย้อนกลับที่จะทำให้ผู้บริหาร และผู้รับผิดชอบงานได้ทราบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมา ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด พบปัญหาและอุปสรรคในขั้นตอนใดของการทำงาน จะได้นำอุปสรรคที่พบมาหาข้อแก้ไข ซึ่งในขั้นการตรวจสอบผู้บริหารก็สามารถให้ครูทุกคนในโรงเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการประเมินตรวจสอบ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นอกจากนี้แล้วบทบาทของผู้บริหารในขั้นตอนนี้ จะต้องเป็นผู้ทำให้ครูบุคลากรอื่น ๆ รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้าใจว่าการประเมินผลเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่ใช่การประเมินเพื่อการจับผิดการทำงานการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องร่วมกัน การประเมินไม่ใช่การตัดสินถูกผิด

4. ขั้นการแก้ไขปรับปรุง (Action) เป็นการนำผลมาวิเคราะห์ พิจารณาหาต้นตอ สาเหตุ ข้อบกพร่อง การระดมสมองเพื่อการแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำอีก การกำหนดมาตรฐานการตัดการตัดสินใจว่าขั้นตอนการทำงานที่ผ่านมา น่าจะถือเป็นมาตรฐานการทำงานหรือต้องแก้ไขปรับปรุงอย่างไร

ซึ่งนอกเหนือจากการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในขั้นตอนของการแก้ไขปรับปรุง แล้วสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องกระทำได้แก่ ระดมสมองเพื่อร่วมกันหาทางแก้ไข ในขั้นแรกก็ควรให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในงานนั้นๆ หาสาเหตุที่ตนเองคิดว่าเป็นปัญหาจนทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้ แล้วหาแนวทางแก้ไขร่วมมาด้วย หลังจากนั้นทุกฝ่ายที่รับผิดชอบก็นำเสนอในที่ประชุมเพื่อที่จะได้ให้ที่ประชุมได้รับทราบ และยังจะทำให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาที่บุคลากรอื่นมอง รวมทั้งเป็นการระดมสมองในการแก้ปัญหาก็ด้วย นอกจากนี้ยังทำให้บุคลากรในโรงเรียนได้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน ผลที่ได้รับก็จะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเพื่อพัฒนาโรงเรียน

การบริหารจัดการคุณภาพในโรงเรียนนั้นควรใช้วงจรคุณภาพเดมมิ่งในทุก ๆ กิจกรรม และทุก ๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหาร และฝ่าย

บริการ และยังเป็นวิธีการพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น โดยเฉพาะที่ทำงานตั้งแต่ระดับต่าง ๆ ขององค์กร ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ขององค์กรในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายทุกระดับในโครงการ จับกลุ่มคิดหาการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการทำงานและการควบคุมคุณภาพของงาน ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative management) ในระดับที่ลดลงไปจนถึงระดับต่ำสุดในองค์กรอย่างได้ผล จึงพอสรุปได้ว่า การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง หมายถึง กระบวนการบริหารงานที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติตามแผน ร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกันปรับปรุง แล้วเริ่มดำเนินการใหม่หลังจากปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงเกิดการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ

3. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ จำนวนโรงเรียน จำนวนครู และนักเรียน และการดำเนินงานการพัฒนาจิตสาธารณะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 จำนวนโรงเรียนมัธยมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 มีจำนวน 29 โรงเรียน แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 3

อำเภอ	จำนวนโรงเรียนมัธยม
พระนครศรีอยุธยา	4
ท่าเรือ	2
นครหลวง	2
บางปะหัน	1
ภาชี	1
วังน้อย	2
อุทัย	2
มหาราช	1
บ้านแพรก	1
บางไทร	1
บางบาล	1
บางปะอิน	3
ผักไห่	3
ลาดบัวหลวง	1
เสนา	3
บางซ้าย	1
รวม	29

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3, 2555, หน้า 9

3.2 จำนวนครู และนักเรียนโรงเรียนมัธยมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

จำนวนครู และนักเรียน โรงเรียนมัธยมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนครู และนักเรียน โรงเรียนมัธยมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

อำเภอ	จำนวนนักเรียน			ครู
	ม.ต้น	ม.ปลาย	รวม	
พระนครศรีอยุธยา	5,455	4,562	10,017	399
ท่าเรือ	1,155	800	1,955	99
นครหลวง	622	466	1,088	59
บางปะหัน	637	407	1,044	57
ภาชี	818	601	1,419	65
วังน้อย	709	726	1,435	71
อุทัย	541	397	938	53
มหาราช	126	111	237	18
บ้านแพรก	132	86	218	17
บางไทร	352	267	619	35
บางบาล	176	135	311	30
บางปะอิน	1,671	1,336	3,007	127
ผักไห่	522	451	973	70
ลาดบัวหลวง	299	257	578	32
เสนา	1,104	1,266	2,370	112
บางซ้าย	307	315	622	38
รวม	14,626	31,039	68,502	2,966

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3, 2555, หน้า 9

3.3 การดำเนินงานการพัฒนาจิตสาธารณะของโรงเรียนมัธยมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10
โรงเรียน พบว่า สภาพปัจจุบัน และปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวิธีดำเนินการคือ ให้ฝ่ายวิชาการ โดยงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นผู้ดูแลในการพัฒนาจิตสาธารณะโดยออกแบบบันทึกการพัฒนาจิตสาธารณะแล้วให้นักเรียนออกไปปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะแล้วจดบันทึก และโรงเรียนจะพานักเรียนไปทำในวันสำคัญ ๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันเข้าพรรษา เป็นต้นและเข้าร่วมโครงการกับหน่วยเหนือตามโครงการต่าง ๆ แล้วประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วจึงให้ผลการเรียนผ่าน ถ้าไม่ครบก็จะให้ไม่ผ่าน ส่วนปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะสามารถสรุปเป็นรายด้าน (เฉลิมศักดิ์ ภาระชญญา, 2555, สัมภาษณ์); (เฉลิมชัย อิ่มมาก, 2555, สัมภาษณ์); (บุญเชิด คล้ายเพชร, 2555, สัมภาษณ์); (สุชิน มั่นสิล, 2555, สัมภาษณ์); (สุวัชชัย อังกูรสุรชัย, 2555, สัมภาษณ์); (เฉลิมพล พุ่มวันเพ็ญ, 2555, สัมภาษณ์); (ปราณี กระทุ้มเขตต์, 2555, สัมภาษณ์); (สุบิน อ้อสุวรรณ, 2555, สัมภาษณ์); (สุภา พ่องยุบล, 2555, สัมภาษณ์) และ (สมเจษฎ์ พ่องยุบล, 2555, สัมภาษณ์) ได้ดังนี้

1. ด้านการวางแผนการปฏิบัติ

- 1.1 ไม่มีการสำรวจปัญหาพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะ
- 1.2 ครูไม่มีส่วนรวมในการวางแผน
- 1.3 การกำหนดบทบาทของครูไม่ชัดเจน
- 1.4 การกำหนดนโยบายไม่ชัดเจนไม่สามารถตรวจสอบได้
- 1.5 ขาดระบบและรูปแบบในการพัฒนาจิตสาธารณะให้เห็นเป็นรูปธรรม

2. ด้านการดำเนินการ

- 2.1 ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการพัฒนาจิตสาธารณะ
- 2.2 ขาดความร่วมมือจากคณะครู ผู้ปกครองและชุมชน
- 2.3 ขาดความร่วมมือจากนักเรียนในการให้ข้อมูลติดตามผล

3. ด้านการตรวจสอบประเมินผล

- 3.1 สถานศึกษาไม่จัดดำเนินการสรุปและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาจิตสาธารณะ
- 3.2 คณะครูและบุคลากรในโรงเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการประเมินผลงานและโครงการพัฒนาจิตสาธารณะ
- 3.3 บุคคลภายนอกไม่ให้ความร่วมมือในการประเมินผลงานและโครงการพัฒนาจิตสาธารณะ
- 3.4 ขาดการประชุม สรุป รายละเอียดการปฏิบัติ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคจากผู้ร่วมงาน

3.5 ขาดการวิเคราะห์ สรุปผล การปฏิบัติงานพัฒนาจิตสาธารณะ โดยคณะกรรมการสถานศึกษา

3.6 ไม่มีการนำผลการพัฒนาจิตสาธารณะมาประชุมชี้แจงกับคณะทำงานให้เข้าใจพฤติกรรมของนักเรียน

3.7 ไม่มีการประเมินผลการพัฒนาจิตสาธารณะ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้กับครู อาจารย์และนักเรียนได้รับทราบ

3.8 ไม่มีการประเมินผลการดำเนินงานและการปฏิบัติงานตลอดปีการศึกษา

4. ด้านการการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน

4.1 ขาดการนำปัญหาที่สำรวจพบมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการพัฒนาจิตสาธารณะ

4.2 ขาดการปรับปรุงแผนการดำเนินงานการพัฒนาจิตสาธารณะ

สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะแก่นักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการดำเนินการด้านการพัฒนาจิตสาธารณะ แต่ยังมีปัญหาในการดำเนินงาน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภิรมย์ จำดี (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนด้วยวงจรเดมิ่งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ที่พบว่า มีการดำเนินงานตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนด้วยวงจรเดมิ่งโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกมาตรฐานที่ผลการศึกษาปรากฏ และการดำเนินงานตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนด้วยวงจรเดมิ่งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี จำแนกตามประสบการณ์การบริหาร ไม่แตกต่างกัน

ประกอบ พอดี (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การนำวงจรเดมิ่งมาใช้ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้วงจรเดมิ่งกับการปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการปฏิบัติตามแผนดำเนินงานสูงสุด รองลงมาการตรวจสอบติดตาม การวางแผน และการแก้ไขปรับปรุง เป็นอันดับสุดท้าย 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการนำวงจรเดมิ่งมาปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการนำวงจร

เดมมิ่งมาปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ถาวร เกาศรี (2551, หน้า 137) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริหารงานตามวงจรเดมมิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า 1) พฤติกรรมการบริหารงานตามวงจรเดมมิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการปรับปรุงแก้ไข และด้านการตรวจสอบ 2) ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารงานตามวงจรเดมมิ่งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 3 ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกันมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารงานตามวงจรเดมมิ่งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 3 โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนรายด้านพบว่า ด้านการวางแผน และ ด้านการตรวจสอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนได้ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การบริหารงานตามวงจรเดมมิ่งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 3 ดังนี้ ควรมีการกำกับให้สถานศึกษาจัดทำแผนงานให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง

ศิริ แคนสา (2551, หน้า 133-135) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์ ผลการศึกษา วิจัยปรากฏดังนี้ 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้วิถีทัศน์พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และใช้สถานการณ์จำลอง มีความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะการใช้เหตุผลในการตัดสินใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะ และพฤติกรรมเชิงจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ มีผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวไม่เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้วิถีทัศน์พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และใช้สถานการณ์จำลอง มีผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน หลังเรียนมากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้วิธีสอนปกติ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยวิธีต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้วิถีทัศน์พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และใช้สถานการณ์จำลอง มีผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน มากกว่านักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) หลังจากเรียนไปแล้ว 6 สัปดาห์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้สถานการณ์จำลอง มีความคงทนความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะมากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้วีดิทัศน์พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และวิธีสอนแบบปกติ และนักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม มีความคงทนการใช้เหตุผลในการตัดสินใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะมากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้สถานการณ์จำลองมีความคงทนผลการเรียนรู้ทั้ง 2 ด้านดังกล่าว มากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้วีดิทัศน์พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสรุป รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้วีดิทัศน์พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และการใช้สถานการณ์จำลอง สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรสนับสนุน และส่งเสริมให้ครูนำรูปแบบการเรียนดังกล่าวไปใช้สอนเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะต่อไป

กฤษณ์ พวงพันธ์ (2552, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านตาอุด ตำบลตาอุด อำเภออุซัน จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา ได้แก่ กลยุทธ์เข้าห้องอบรมคุณธรรม จริยธรรม กลยุทธ์เยี่ยมบ้านนักเรียนและกลยุทธ์การเสริมแรงโดยการชมเชย มอบรางวัลและประชาสัมพันธ์ การพัฒนาวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์เข้าห้องอบรมคุณธรรม จริยธรรม ใช้กิจกรรมโดยครูเวรให้คณะกรรมการนักเรียนและกลุ่มเป้าหมายรายงานการดำเนินงานกลุ่มเป้าหมายเวรแต่ละวัน ครูเวรสรุป และครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชากลุ่มเป้าหมายแต่ละชั้นดูแลความมีระเบียบของนักเรียนภายในชั้นเรียน กลยุทธ์อบรมคุณธรรม และจริยธรรมใช้กิจกรรมการนำเสนอเปรียบเทียบความสกปรกกับความสะอาด การใช้วัสดุอุปกรณ์ การเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนักเรียนส่วนใหญ่พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง มีนักเรียนบางส่วนยังไม่มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจึงได้ทำการพัฒนาวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การเยี่ยมบ้านและกลยุทธ์การเสริมแรงโดยการชมเชย มอบรางวัล และประชาสัมพันธ์ ใช้กิจกรรมครูออกไปสนทนากับผู้ปกครอง และได้เห็นสภาพจริงของครอบครัวที่เป็นจริง และกิจกรรมประกวดห้องเรียนและบริเวณรับผิดชอบสะอาดทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมจิตสาธารณะดีขึ้น โดยสรุป การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์การดำเนินกลยุทธ์เข้าห้องอบรมคุณธรรม จริยธรรม กลยุทธ์การเยี่ยมบ้าน และกลยุทธ์การเสริมแรงโดยการชมเชย มอบรางวัลและประชาสัมพันธ์ สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของ

นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูนำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนอื่นต่อไป

ทรงศิลป์ ธรรมวิภารัตน์ (2552, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนในการรักษาสภาพแวดล้อม และความสะอาดของโรงเรียนท่าลาด อำเภอชุมพวงจังหวัดนครราชสีมา การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและความสะอาดของโรงเรียนท่าลาด อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์ 1 กลยุทธ์ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการจัดกิจกรรม โครงการอบรมจิตสาธารณะที่หนูพึงมี และ โครงการทำดีเพื่อพ่อ ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ได้พัฒนาจิตสาธารณะ มีความเสียสละรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นอย่างดี แต่มีนักเรียนส่วนหนึ่งต้องปรับปรุงแก้ไข ขาดความรับผิดชอบจึงมีการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การอบรม ตามโครงการอบรมนักเรียนประจำวันจึงทำให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามกรอบการศึกษาค้นคว้า การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและความสะอาด ที่ได้กำหนดไว้โดยสรุป การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และความสะอาด โรงเรียนท่าลาด อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กิจกรรม โครงการอบรมจิตสาธารณะที่หนูพึงมี และ โครงการทำดีเพื่อพ่อ ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและความสะอาดของโรงเรียนจึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้นำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนานักเรียนในโรงเรียนอื่นต่อไป

พระมหาจุฑุพร สุตนนท์ (2552, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนด้านการดูแลรักษาศาสนสมบัติโรงเรียนศรีปริยัติคุณศึกษา อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุสามเณรที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ วัชิตส์นั พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ มีจิตสาธารณะด้านการรักษาศาสนสมบัติ ที่เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสรุป แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัชิตส์นั พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ (Modeling technigue) มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้นักเรียนมีจิตสาธารณะในการที่จะช่วยกันดูแลรักษา พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง รู้จักใช้และรักษาศาสนสมบัติอย่างประหยัดและมีความพอเพียง รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือ และมีน้ำใจกับภิกษุสามเณรรูปอื่น ๆ มากขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามกิจของสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม

ดวงมณี วรรณสุทธิ (2554, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า ชุดฝึกจิตสาธารณะมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.88/82.08 และมีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.47 โดยนักเรียนมีจิตสาธารณะหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการฝึกจิตสาธารณะตระหนักถึง

ปัญหาสังคมรู้จักวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจักษ์ปัญหาที่ควรแก้ไข เห็นประโยชน์และปฏิบัติตามหลักความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที รู้จักตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและการควบคุมอารมณ์ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ระบุปัญหาและแนวทางแก้ไขในโรงเรียนของตนได้ รู้จักการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงเครือข่ายช่วยเหลือสังคมโดยสรุป ชุดฝึกจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการฝึกจิตสาธารณะของนักเรียนในสถานศึกษาอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

กฤษณพงษ์ รักษาภักดี (2554, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดุงวิทยา อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดุงวิทยา อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมปฏิบัติการ กลยุทธ์การจัดชุดกิจกรรมในลักษณะ โครงการ กลยุทธ์ในการนิเทศติดตาม ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดการพัฒนาจิตสาธารณะถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดร่วมกันในโรงเรียน ด้านการดูแลรักษาและการพัฒนาทรัพย์สินสมบัติ ส่วนรวมในวิสัยที่ตนเองสามารถทำได้ และด้านการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการช่วยพัฒนา สาธารณสมบัติของโรงเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการพัฒนาสาธารณสมบัติของโรงเรียนมากขึ้น โดยสังเกตได้จากการเสียสละได้จากการเสียสละกำลังกายและกำลังทรัพย์ในการพัฒนาสาธารณสมบัติของโรงเรียน แต่ผลการพัฒนาทั้งสามด้านปรากฏว่าการพัฒนาด้าน การเสียสละเพื่อส่วนรวมในการช่วยพัฒนาสาธารณสมบัติของโรงเรียน จึงได้มีการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศติดตาม และกิจกรรมอาสาพัฒนาโรงเรียน มาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดร่วมกันในโรงเรียนด้านการปฏิบัติหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาการพัฒนาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนเองสามารถกระทำได้และด้านการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการช่วยพัฒนาสาธารณสมบัติของโรงเรียน ซึ่งเป็นไปตามความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

รักใหม่ ลุนศรี (2554, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียน โรงเรียนวัดบ้านโนนกกอก อำเภอสิดา จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่าการดำเนินงานพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาด โดยใช้กิจกรรมหัวใจใสสะอาด กิจกรรมหัวใจสีชมพู กิจกรรมหัวใจสีเขียว การใช้ชีวิตที่ศรัทธาแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และการนิเทศในวงรอบที่ 1 ก่อให้เกิดการพัฒนานักเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้งในด้านการรักษาความสะอาด นักเรียน

มีความกระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน โรงอาหาร อุปกรณ์ทำความสะอาด อุปกรณ์กีฬา ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์มากขึ้น มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง และต่อส่วนรวม กล่าวคือ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมองเห็นคุณค่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดการกระทำที่แสดงออก เช่น การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายจากการดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่มีลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทนุถนอม นักเรียนกลุ่มเป้าหมายถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ สังเกตพฤติกรรมจากการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม การกล้ารับอาสาที่จะเสียสละเวลาทำงานรักษาสมบัติของส่วนรวมหรือทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของห้องเรียนและโรงเรียน เช่น การใช้อุปกรณ์การเรียน การใช้ห้องสมุด การยืมหนังสือในห้องสมุด การใช้ห้องคอมพิวเตอร์ การใช้ก้อนน้ำในช่วงเวลาแปรงฟัน การใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม วัสดุได้จากการไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นสามารถใช้ของส่วนรวมได้จากการพัฒนาในวงรอบที่ 1 ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาด รู้จักใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่มีลักษณะการใช้ ใช้อย่างประหยัดและเห็นคุณค่า กล้าอาสาที่จะเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม แต่ยังมีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายบางส่วนที่ยังขาดจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาดจึงมีการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กิจกรรมการนิเทศติดตามเป็นรายบุคคล ทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาดตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าโดยสรุป การพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียน โดยการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา 3 กลยุทธ์ คือ การสร้างความตระหนักด้วยกิจกรรมกลุ่ม การใช้วิถีทัศน์พฤติกรรมแม่แบบประกอบการเรียนรู้ และการนิเทศภายใน ทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้น ทั้งด้านรักษาความสะอาดห้องเรียน บริเวณโรงเรียน การรู้จักใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่มีลักษณะการใช้ของส่วนรวมประหยัด และทนุถนอม ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม กล้าที่อาสาทำงานเพื่อส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นสามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

เนตรนภัส จันทรพวง (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพต่อการบริหารจัดการด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งใช้วงจรมุ่งผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านการประกันคุณภาพต่อการบริหารจัดการด้านการ

ประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แต่ด้านที่มีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ด้านการนำผลประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละด้านมีผลการศึกษาดังนี้ ด้านวางแผนการปฏิบัติงาน จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน ในภาพรวม ด้านการดำเนินการตามแผน จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นด้านการดำเนินการตามแผนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการตรวจสอบและประเมินผล ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นด้านการตรวจสอบและประเมินผล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และด้านการนำผลประเมินมาปรับปรุงงาน ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

อริยา คูหา และ สุวิมล นราองอาจ (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง จิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อยู่ในระดับมาก มีรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้าและกลุ่มวิชาชีพมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ กลุ่มเก็บตัว และจิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อัญชลิกา ผิวเพชร (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรม ความฉลาดทางอารมณ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และพฤติกรรมการสอนของครู ดังนั้นการที่จะพัฒนาพฤติกรรมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ ต้องได้รับความร่วมมือระหว่างบ้าน และโรงเรียนช่วยดูแล ป้องกัน และแนะนำแนวทาง ในการพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

วิมลวรรณ คำภาบุตร (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความต้องการพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($x = 3.43$) 3) แนวทางพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($x = 3.43$)

กำแพงเพชร เขต 2 พบว่าเข้าค่ายปฏิบัติธรรมพัฒนาจิต (ความถี่ 12) เข้าค่ายจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม (ความถี่ 13) จัดตั้งชมรมหรือสมาคมจิตอาสาอย่างเป็นทางการ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (ความถี่ 15)

แม็กเอลเวิน (McElveen, 2007, pp.31-53) ศึกษาเรื่อง ผลของการใช้ดนตรีในศูนย์ดนตรี เพื่อปลูกจิตสำนึกทางสังคม โดยเนื้อหาที่ปรากฏในดนตรีจะเป็นการให้ความหวังและแนวทางใหม่ ๆ สำหรับชีวิตของชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน ผู้วิจัยได้เสนอกรอบแนวคิดเพื่อตรวจสอบผลงานของศูนย์ดนตรี ที่มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของคนในชุมชน

พาดอน - โจฮันน์เซ็น (Padon - Johansen, 2004, p.1184 -A) ได้วิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้บทละครเชิงสร้างสรรค์ ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาบทละคร โดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปว่า รูปแบบต่าง ๆ ของละครช่วยพัฒนาความคิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมหรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 30 คน จากอาสาสมัคร 47 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 12 คน โดยใช้การสังเกต การสอบถามการสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า การใช้ละครรูปแบบต่าง ๆ สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนในลักษณะของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมได้จริง

ไบรอันท์ (Bryant, 2004, p.2831-A) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางสังคมอุดมคตินิยมกับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นครูก่อนประจำการ 7 คน พบว่า ครูมีจิตสำนึกที่จะปลูกฝังหรือพัฒนางานสอนและต้องการรูปแบบหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในการทำงานรวมทั้งเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเองและปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ